

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการแก้ปัญหาปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า:กรณีศึกษา ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่มีความเหมาะสมในการศึกษาปัญหาในพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า และมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ คือในการวิจัยที่มุ่งศึกษาพัฒนาการของ ปัญหาความขัดแย้ง การวิเคราะห์ถึงสาเหตุของความขัดแย้ง สาเหตุที่ผลักดันให้ช้างออกมาหากินนอก เขตป่าที่อาศัย พร้อมทั้งการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาใน แนวทางการจัดการที่ยืดหยุ่น และการมีส่วนร่วม (Adaptive Management) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการ ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างคน กับช้างป่าในพื้นที่ที่เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า สำหรับวิธีการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยในภาคสนาม (Field Research) โดยเป็นการศึกษาวิจัยเฉพาะกรณีความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ในแนวทาง การจัดการที่ยืดหยุ่น และมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาพัฒนาการของปัญหาและสาเหตุของความขัดแย้ง ระหว่างคนกับช้างป่า และศักยภาพของชุมชนในการบรรเทาปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ตามแนวทางการจัดการที่ยืดหยุ่น และผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม โดยเจาะจงพื้นที่การศึกษาคือพื้นที่เขต ตำบล พวา อำเภอแก่งหางแมวจังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

- 3.1 การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การตรวจสอบข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในมิติ ต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย โดยผู้วิจัยได้เลือกเก็บข้อมูลจากเกษตรกรในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่ง หางแมว จังหวัดจันทบุรี ที่ได้รับผลกระทบจากการที่ช้างป่าเข้ามาทำลายพืชผลการเกษตรในปี พ.ศ. 2562 ทุกครัวเรือนรวมทั้งสิ้น 30 ครัวเรือน และผู้นำชุมชน 5 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบ เจาะจง (Purposive Sampling) อันเป็นการเลือกตัวผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิจารณา เลือกผู้ให้สัมภาษณ์จากผู้นำชุมชน หรือผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัด จันทบุรี ที่มีปัญหาช้างป่าบุกรุกพื้นที่ทางการเกษตรมากที่สุด เป็นเกณฑ์การคัดเลือก ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. นายมนัส หาดแก้ว ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านเขากล้วย
2. นายนายภูมิพัฒน์ นาคเกษม ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านบ่อไฟไหม้
3. นายธงชัย กิ่งกุลตำแหน่ง กำนันตำบลพวา และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านเขาซ้อง
4. นางบุญสร้อย ดีหมั่น ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 บ้านวังอีแอ่น
5. นายสุนทร คุ่มจิตร ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านบ่อมะเดื่อ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาส่วนนี้ เป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) โดยมีโครงสร้างแบบคำถามที่สร้างขึ้น เพื่อใช้สัมภาษณ์แบบเชิงลึกที่ได้วางแบบคำถามการสัมภาษณ์เป็นแบบแนวคำถาม (Interview Guide) เพื่อช่วยให้ผู้สัมภาษณ์สามารถซักถามได้อย่างละเอียด ถูกต้อง และครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยมีโครงสร้างคำถามแบบกึ่งโครงสร้างที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อความที่มีความชัดเจนตายตัว โดยเป็นแต่เพียงการกำหนดแนวข้อความแบบเปิดกว้าง หรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เป็นกระบวนการวิธีการวิจัยที่มีผลทำให้ข้อความมีความยืดหยุ่น และเปิดกว้าง มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เป็นเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบและความเดือดร้อนจากช้างป่า เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องปัญหาเบื้องต้นกรณีมีช้างป่าบุกรุกพื้นที่ทางการเกษตร และมีความรู้เบื้องต้นที่จำเป็นเกี่ยวกับกับการหลีกเลี่ยงการปะทะกับช้างป่าเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง โดยกระบวนการวิจัยในลักษณะ เช่นว่านี้จะเปิดโอกาสให้เกษตรกร และผู้นำชุมชน สามารถแสดงความคิดเห็นหรือทรรศนะได้อย่างหลากหลายในทุกแง่มุม โดยผู้สัมภาษณ์สามารถที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ และสามารถที่จะสอบถามติดตาม และซักไซ้ไล่เรียงข้อมูลข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดปลีกย่อยที่สำคัญ และมีความน่าสนใจในแต่ละประเด็นของคำตอบ จากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์ อันทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ และข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ ที่มีทั้งมิติของความรู้สึก และมิติของความกว้างในเรื่องที่ดำเนินการกระบวนการวิจัยนั้น

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการโดยดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากทางสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐ เอกชน และเอกสาร รวมทั้งแหล่งข้อมูลจากส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลทางเว็บไซต์ที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ต เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับทุติยภูมิประเภทต่างๆ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบหรือสร้างแบบสัมภาษณ์เจาะลึก รวมทั้งนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในการวิจัย
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยกำหนดแนวทางประการสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอความร่วมมือจากเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า และผู้นำชุมชน

ในพื้นที่ที่มีปัญหาข้างปามากที่สุด เพื่อขอสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนสำคัญเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า อย่างเป็นทางการ การสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมการบันทึกข้อมูลโดยวิธีการจดบันทึกข้อมูลและการบันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยการขออนุญาตก่อนทำการบันทึกเสียง เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการตรวจสอบและตรวจทานความถูกต้องย้อนกลับในภายหลังได้

3. ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ ที่ออกโดยคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ถึงผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ตำบลพวา ที่มีปัญหาข้างปามากที่สุด จำนวน 5 หมู่บ้าน รวม 5 คน ตามที่ได้คัดเลือกไว้แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเชิญเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. ผู้วิจัยส่งหนังสือแจ้งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมทั้งแนบเอกสารแนะนำตัวประกอบหนังสือขอความอนุเคราะห์ และแบบสัมภาษณ์ เพื่อมอบให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ศึกษาล่วงหน้าก่อนให้สัมภาษณ์

5. ผู้วิจัยเข้าพบผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามกำหนดวันที่และเวลาที่ติดต่อประสานไว้ เพื่อทำการสัมภาษณ์ เรื่อง แนวทางการแก้ปัญหาระหว่างคนกับช้างป่า กรณีศึกษา : ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี โดยมีการบันทึกเสียง บันทึกภาพ และการบันทึกย่อระหว่างการสัมภาษณ์

6. ดำเนินการจัดทำรายงานสรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่อง แนวทางการแก้ปัญหาระหว่างคนกับช้างป่า กรณีศึกษา : ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่ต่างกันออกไป (Methodological Triangulation) โดยเปลี่ยนแปลงที่เป็นบุคคล เวลา หรือสถานที่ที่ให้ข้อมูล และเป็นการตรวจสอบโดยใช้แหล่งข้อมูลที่ต่างกัน (Data Triangulation) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จากแหล่งที่มาของข้อมูลเป็นการยืนยันข้อมูลตามเวลา หลายช่วงเวลา และหลากหลายพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความจริงมากที่สุด ผู้วิจัยจะนำข้อมูลในประเด็นเดียวกันที่ได้จากการสัมภาษณ์แต่ละรายมาเทียบเคียงว่ามีความคล้ายคลึงและไปในทางทิศเดียวกันหรือไม่ หากพบว่าข้อมูลมีความแตกต่างกันก็จะไม่นำมาวิเคราะห์ แต่หากข้อมูลมีสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันก็จะนำข้อมูลนั้นมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์

2. ตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator Triangulation) เป็นการยืนยันข้อมูลจากหลากหลายบุคคล ผู้วิจัยนำมาเปรียบเทียบและแยกแยะว่ามีข้อมูลในเรื่องเดียวกัน มีความเหมือน ความคล้าย หรือความขัดแย้งกัน

3. ตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เป็นการยืนยันข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎี

นอกจากการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าแล้ว ผู้วิจัยยังได้นำข้อมูลที่วิเคราะห์มาเขียนเป็นเล่มรายงานฉบับสมบูรณ์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นข้อมูลแบบบรรยาย (Descriptive) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ แล้วจัดบันทึกไว้

ส่วนที่ 2 คือ การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย โดยสรุปประเด็นแนวคิด รูปแบบ และวิธีการ และนำมาอภิปรายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ แนวคิดหลักและทฤษฎีที่สำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของช่างในระบบนิเวศ ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ สถานการณ์ช่างป่า และความขัดแย้งระหว่างคนกับช่างป่าในประเทศไทย และปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้ง มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และนำมาสร้างข้อสรุปเป็นกรอบแนวคิด เพื่ออธิบายข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นจึงนำมาอธิบายแบบบรรยายต่อไป